

Др ДАРА Б. МИЛЕНОВИЋ

**УГОВОР О БАНКАРСКОМ
НОВЧАНОМ ДЕПОЗИТУ**

5

Апстракт

У чланку аутор анализира питања значајна за уговор о банкарском новчаном депозиту. Тако, он разматра следећа питања: појам уговора, врсте уговора и обавезе уговорних страна. Уговор о новчаном банкарском депозиту је значајни банкарски посао којим се обезбеђује значајна концен-

трација новчаних средстава код банака. Прикупљена новчана средства банке пласирају у различите привредне и друштвене сврхе, и то закључењем уговора о краткорочном или дугорочном кредитирању са заинтересованим лицима.

Кључне речи: **уговор о банкарском новчаном депозиту, депонент, банка (депозитар), новац, обавезе.**

Др ДАРА Б. МИЛЕНОВИЋ*

УГОВОР О БАНКАРСКОМ НОВЧАНОМ ДЕПОЗИТУ



1. Појам уговора

Уговор о банкарском новчаном депозиту је такав банкарски посао којим се банка обавезује да прими на чување одређени новчани износ, а депонент се обавезује да положи код банке тај износ новца.

Реч “депозит” потиче од латинске речи “*depositum*”, која значи “оно што је дато на чување”. У правној теорији не постоји јединствено схватање о правној природи овог уговора. Према једном схватању,¹ уговор о новчаном депозиту представља једну врсту зајма и то таквог зајма код којег се у улози зајмопримца (депозитара) увек појављује банка. По другом схватању,² овај уговор представља једну врсту уговора о остави, који се разликује од грађанско-правног уговора о остави по томе што се: 1. у улози зајмопримца увек појављује банка; 2. предмет уговора је одређени новчани износ. Власник новца (депонент) поверава банци на чување и коришћење одређени новчани износ који му у том тренутку није потребан, ради тога да би према банци стекао право на камату. Закључењем овог уговора банка стиче право да располаже депонованим новцем, који је дужна да врати према условима предвиђеним у уговору (чл. 1035. ст. 2. ЗОО).

Може се рећи да уговор о банкарском новчаном депозиту, без обзира што има одређене елементе уговора о зајму, уговора о остави и уговора о налогу (банка извршава налоге депонента), представља самостални, именовани уговор. На односе из овог уговора примењују се правила одредби Закона о облигационим односима (чл. 1035-1042).

* Редовни професор Правног факултета у Нишу.

¹ Јанковец, др Ивица: *Привредно право*, Београд 1996, стр. 525.

² Антонијевић, др Зоран: *Привредно право*, Београд, 1986, стр. 466.

Код овог уговора као уговорне стране појављују се депонент и депозитар. Као депозитар (зајмопримац) увек се појављује банка, док се као депонент (оставилац) може појавити било које лице.

Предмет уговора о новчаном банкарском депозиту, како се из самог назива може видети, је новац.

На основу закљученог уговора о банкарском новчаном депозиту настају одређене обавезе за обе уговорне стране, тако да овај уговор спада у категорију двострано-обавезујућих и теретних уговора. Уговор о банкарском новчаном депозиту је неформални правни посао, јер за закључење овог уговора законом није предвиђена никаква форма. То значи да се он може закључити у било ком облику. Уговор се сматра закљученим чим уговорне стране постигну сагласност (на било који начин) о битним елементима овог уговора, што значи да је у питању консенсуални уговор. У пословној пракси, по правилу, приликом закључења овог уговора уговорне стране се опредељују да овом уговору дају писмену форму. На захтев депонента, банка може да му изда потврду (цертификат) о депонованим новчаним средствима. Потврдом о депонованим новчаним средствима банка потврђује да је примила на чување депонована новчана средства, са роком трајања депозита дужим од једне године. Потврда о депонованим новчаним средствима има својство хартије од вредности и може се преносити путем индосамента. Поред тога, она може да служи и као средство плаћања.

Уговор о банкарском новчаном депозиту је комутитативан уговор. Обавезе уговорних страна не зависе од неког будућег неизвесног догађаја.

2. Врсте новчаних депозита

Подела банкарских новчаних депозита може се извршити према различитим критеријумима. Најчешћа и најзначајнија подела је: 1. према времену трајања уговора о депозиту и праву депонента да располаже депонованим средствима; 2. према намени (сврси) депоновања.

С обзиром на време трајања уговора и на право депонента да располаже депонованим средствима, прави се разлика на депозите по виђењу (*a vista depozite*) и орочене депозите (ограничени депозити, неактивни депозити).

Депозити по виђењу представљају такву врсту депозита код којих су потраживања депонента према банци увек доспела у пуном износу. Банка је дужна да у границама депонованих средстава извршава све депонентове налоге за исплатама. Ако банка уредно извршава све налоге депонента за исплатама, то ће се повољно одразити на остале власнике слободних средстава и повећати њихово поверење у банку-што ће позитивно утицати на повећање депонованих новчаних средстава. За ову врсту депозита карактеристично је, да депонент добија мању каматну стопу од банке, што представља њену слабу страну.

Орочени депозит представља такву врсту депозита код које су новчана средства уложена у банку са уговореним роком. Депонент право да располаже депонованим новчаним средствима може вршити по протеклу уговореног рока. Ова врста депозита је од посебног значаја за остварење кредитне функције банака, јер омогућава неопходну концентracију средстава. Депонована новчана средства банка пласира у различите привредне и друштвене сврхе и то закључивањем уговора о краткорочном или дуго-

рочном кредитирању са заинтересованим лицима. Због тога ова врста депозита има много већи значај него неорочени депозит. Пошто банке код ороченог новчаног депозита могу да располажу депонованим средствима у дужем временском периоду, то оне за ову врсту депозита дају вишу каматну стопу.

С обзиром на начин на који је ограничено право депонента да располаже депонованим средствима, орочени новчани депозити могу бити на неодређено време са отказним роком или на одређено време без отказног рока. Депозит орочен на неодређено време са отказним роком је такав депозит код кога депонент може да располаже депонованим новцем по истеку уговореног рока од дана када је писменим путем о томе обавестио банку. Уговором о банкарском новчаном депозиту може бити предвиђено и право банке да у отказном року може једнострано да раскине уговор. Новчани депозити орочени на одређено време без отказног рока представљају такве депозите код којих депонент може располагати депонованим новчаним средствима по истеку уговореног рока депозита.

С обзиром на намену (сврху) депоновања новчаних средстава, разликују се наменски и ненаменски новчани депозити.

Наменски новчани депозити представљају такву врсту депозита код које се депонована средства могу користити само за намене и под условима који су утврђени закљученим уговором. Код ове врсте депозита банка је у обавези да проверава наменско коришћење депонованих средстава. Закљученим уговором о новчаном депозиту може бити предвиђена могућност раскида уговора у случају ненаменског коришћења депонованог новца.

Ненаменски новчани депозити представљају такву врсту депозита код кога уговором о новчаном депозиту није посебно уговорена намена коришћења депонованих средстава. Ова врста новчаног депозита одговара интересима банке (нарочито кад су они орочени), јер омогућава банци слободно располагање депонованим средствима.

Ако уговором о новчаном депозиту није одређена врста депозита, сматра се да је у питању депозит по виђењу, и то ненаменски (чл.1038. Ст. 2 ЗОУ).

3. Обавезе уговорних страна

Уговор о банкарском новчаном депозиту је двострано-обавезујући и теретни уговор, што значи, да на основу закљученог уговора настају обавезе за обе уговорне стране.

3.1. Обавезе депонента

Приликом одређивања појма уговора банкарском новчаном депозиту у Закону о облигационим односима (чл. 1035. Ст. 1.) је изричито предвиђено да је овај уговор закључен када се банка обавезала да прими, а депонент да положи код банке одређени новчани износ. То значи да је на основу закљученог уговора о банкарском новчаном депозиту за депонента настала основна обавеза-обавеза полагања уговореног новчаног износа у уговорено време и на уговорени начин код банке депозитара. Уговором може бити предвиђено да депонент своју основну уговорну обавезу - обавеза полагање уговореног новчаног износа може извршити одмах или у одређеном року након закључења уговора, одједном или у ратама. Извршење обавезе полагања уговореног новчаног



износа спада у фазу остварења (реализације) закљученог уговора о банкарском новчаном депозиту, што значи да је овај уговор консенсуални, а не реални уговор.

Депонент може положити (уплатити) код депозитара не само уговорени новчани износ, него и већи износ од уговореног. У том случају одредбе закљученог уговора о банкарском новчаном депозиту аутоматски се примењују и на вишак уплаћених новчаних средстава.

У случају да депонент не изврши своју обавезу полагања (уплате) уговореног новчаног износа код депозитара, банка има право да раскине уговор о банкарском новчаном депозиту и да од депонента тражи накнаду штете.

Законом о облигационим односима (чл.1041.) и Законом о платном промету (чл.11. ст.1.)³ предвиђена је могућност да исто лице код једне банке или код више њених пословних јединица има већи број рачуна. Сваки од ових рачуна на којима се воде средстава депонента је самосталан. Самосталност сваког рачуна депонента је врло значајна, јер то значи: 1. да депозитар не може вршити вирманисање средствима са једног на други рачун, без обзира на то што се у улози депонента појављује исто лице; 2. депонент може за располагање средствима са сваког рачуна одредити друго лице. Посебно отварање рачуна препоручује се за случај када се ради о наменском новчаном депозиту, кад депозитар или депонент на тај начин желе да остваре потпуну контролу наменског коришћења депонованих средстава или кад је у питању више орочених депозита са различитим роковима.

Сви налози за уплату и исплату са рачуна депонента упућују се у седиште банке која је са депонентом закључила уговор о новчаном депозиту (чл.1040. ЗОО). Ако је рачун депонента код банке постао пасиван (дуговни салдо), зато што је она извршила налоге депонента на основу уговора о новчаном депозиту, банка је дужна да о томе одмах, без одлагања, обавести депонента и да га позове да предузме потребне мере у циљу дуговног салда. Депонент је дужан да отклони дуговни салдо на свом рачуну, јер у супротном би се радило о изноћеном кредиту, о коме не постоји сагласност депозитара (банке) и депонента. Међутим, то не значи да на предлог депозитара или депонента не може, у оквиру дуговинског салда, бити закључен одговарајући уговор о кредиту између између депозитара и депонента. У пословној пракси у случају дуговног салда који се појави на рачуну депозита, по правилу, сматра се да је дошло до прећутног закључења одговарајућег уговора о кредиту.

3.2. Обавезе банке (депозитара)

На основу закљученог уговора о банкарском новчаном депозиту банка-депозитар преузима обавезу да отвори рачун депонованих средстава. То значи, да на основу сваког уговора о новчаном депозиту, односно за сваки депозитни улог, банка је у обавези да отвори посебан рачун. Међутим, пословање на основу уговора о новчаном депозиту може да се врши (оствари) и преко већ постојећег рачуна истог депонента код исте банке. На отворени рачун депонента банка уписује сва потраживања и дуговања која произилазе из послова трећих лица са депонентом. У тај рачун се не уписују она потраживања односно дуговања за које се уговорне стране договоре да их искључе.

Банка је дужна да у границама расположивих средстава и према условима уговора о новчаном депозиту врши све исплате са рачуна депозита, а по налогу депонента или лица које је депонент овластио да располаже средствима на рачуну. У складу са

³ "Сл. лист СРЈ", бр. 18/98.

налогом, банка је дужна да исплату изврши депоненту или трећем лицу за рачун депонента.

Банка је дужна да депонента обавештава о свакој промени стања на његовом рачуну (чл.1039. ст.1. ЗОО). Банка то чини најмање једанпут годишње, и то, по правилу, крајем године, тако што шаље депоненту извештај о стању рачуна (салда). Уговором о новчаном депозиту може бити предвиђена обавеза банке да чешће обавештава депонента и да му чешће подноси извештај о стању на његовом рачуну.

Законом о облигационим односима (чл.1035. Ст. 2.) је изричито предвиђено право банке да располаже депонованим новцем. Ово право банке праћено је њеном обавезом да депоненту плати уговорену камату, по уговореној каматној стопи. Ако висина камате није одређена уговором о новчаном депозиту, банка ће бити дужна да депоненту плати законску камату.



Dr DARA B. MILENOVIĆ*

CONTRACT DU DEPOT MONETAIRE EN BANQUE

Résumé

Dans son article, l'auteur fait une analyse des questions importantes pour un contrat du dépôt des fonds déposés en banque, genres de contrats et obligations des contractants. Le contrat monétaire bancaire est une affaire bancaire importante par laquelle on assure une concentration importante des fonds monétaires en banques. Les fonds monétaires amassés sont placés par les banques dans des fins sociales et économiques différent et ceci par la voie de la conclusion du contrat de crédit avec des sujets intéressés.

* Professeur titulaire à la Faculté de Droit à Niš.